

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 13/2004 vp**

Hallituksen esitys laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä huhtikuuta lähettäessään hallituksen esityksen laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 34/2004 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Jukka Lindstedt, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- oikeustieteen lisensiaatti Kirsi Neiglick
- professori Teuvo Pohjolainen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia. Tarkoitus on, että ihmiskauppaa, paritusta ja prostituutiota voitaisiin torjua nykyistä tehokkaammin. Myös lapsipornografiasta annettuja rikoslain säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi. Esityksessä on osin kysymys Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanosta. Lisäksi ehdotetaan muutettaviksi pakkokeinonlain säännöksiä telekuuntelun ja teknisen kuuntelun edellytyksistä. Esitys sisältää ehdotuksia myös eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2004.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa sääntelyä arvioidaan perustuslain 12 §:ssä turvattua sananvapauden ja perustuslain 10 §:ssä vahvistetun yksityiselämän suojan kannalta. Perustelujen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallitus on kuitenkin ehdottanut harkittavaksi perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä esityksestä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Sananvapaus

Parituksesta tuomitaan rikoslain muutettavaksi ehdotetun 20 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla se, joka yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen ryhtymistä momentin 1 kohdassa tarkoitettuun seksuaaliseen tai sukupuolisiveellisyttä loukkaavaan tekoon. Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 12 §:n 1 momentissa turvatun sananvapauden kannalta.

Sananvapauden suoja kattaa lähtökohtaisesti myös mainonnan ja markkinoinnin, joskaan valiokunta ei ole katsonut tällaisen viestinnän kuuluvan sananvapauden ydinalueelle (PeVL 23/2000 vp, s. 6/I). Mainontaan ja markkinointiin voidaan siten kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista (PeVL 60/2001 vp, s. 4/I). Toisaalta myös mainonnan ja markkinoinnin sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (PeVL 9/2004 vp, s. 7, PeVL 19/2002 vp, s. 3/I).

Kriminalisoinnilla on esityksen perustelujen mukaan tarkoitus vaikeuttaa prostituution järjestämistä ja siitä hyötymistä. Sääntelyllä suojataan lähinnä yleistä moraalia, mutta se liittyy ihmiskaupan ja parituksen vaikeuttamisen välityksellä myös perustuslaissa turvattuihin useisiin perusoikeuksiin (PeVL 23/1997 vp, s. 4/II). Kriminalisoinnille on siten perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet.

Sääntelyn oikeasuhtaisuuden näkökulmasta on huomionarvoista, että kriminalisointi koskee toisen henkilön toiminnan markkinointia ja että yhteystietojen välittämisen ja muun markkinoinnin rangaistavuus edellyttää tahallisuutta. Painoa on esityksen perustelujen mukaan tällöin pantava muun muassa sille, onko viestinnässä käytetty prostituution peiteilmauksiksi yleisesti tunnistettuja ja ymmärrettyjä sanontoja. Tällainen lähtökohta voi tuoda rangaistussäännöksen piiriin sellaisiakin viestejä, joiden julkaisemisessa ei ole kysymys "markkinoinniksi" luonnehdittavasta toisen toiminnan edistämisestä.

Sääntelyn täsmentäminen on valiokunnan mielestä tältä osin vielä tarpeen.

Lakiehdotuksen rangaistussäännökset sukupuolisiveellisyttä loukkaavan kuvan levittämisestä (17 luvun 18 §), törkeästä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittämisestä (17 luvun 18 a §), kuvaohjelman laittomasta esittämisestä tai levittämisestä alaikäiselle (17 luvun 18 b §) ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta (17 luvun 19 §) eivät — valiokunnan aikaisempi käytäntö huomioon ottaen — ole perustuslain sananvapaussääntelyn näkökulmasta ongelmallisia (PeVL 23/1997 vp, s. 4).

Telekuuntelu ja tekninen kuuntelu

Esityksen 2. lakiehdotuksen 5 a luvun 2 §:ssä on kysymys pakkokeinolaissa säännellyn telekuuntelumahdollisuuden laajentamisesta. Ehdotus on tältä osin merkityksellinen luottamuksellisen viestin salaisuutta turvaavien perustuslain säännösten kannalta.

Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lailla voidaan kuitenkin pykälän 3 momentin nojalla säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen muun muassa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavien rikosten tutkinnassa.

Ehdotuksen 5 a luvun 2 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainitut törkeä laittoman maahantulon järjestäminen ja törkeä sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan levittäminen samoin kuin 7 kohtaan lisättävät ihmiskauppa ja törkeä ihmiskauppa ovat perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavia rikoksia. Sama koskee valiokunnan mielestä myös 2 §:n 3 momentissa tarkoitettuja törkeän parituksen tekemuotoja.

Tekninen kuuntelu on 4 §:n 3 momentin 6 kohdan perusteella mahdollista, kun on syytä epäillä jotakuta törkeästä ihmiskaupasta. Ehdotus on merkityksellinen luottamuksellisen viestin salaisuuden ja kotirauhan kannalta.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Lailla voidaan kuitenkin 3 momentin perusteella säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimista.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että teknistä kuuntelua ei ole perustuslain 10 §:n 3 momentissa ilmaistun välttämättömyysvaatimuksen kannalta mahdollista ulottaa kaikkiin rikostyyppeihin. Pakkokeinolain muutosehdotusta vuonna 2002 arvioidessaan valiokunta piti tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen edellytyksenä,

että tekninen kuuntelu rajataan valtiorikosten, väkivaltarikosten, yleisvaarallisten rikosten ja huumausainerikosten törkeimpiin tekemuotoihin (PeVL 36/2002 vp, s. 6/II). Törkeä ihmiskauppa rinnastuu valiokunnan mielestä vakaavuudeltaan tällaisiin rikoksiin.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Helsingissä 12 päivänä toukokuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Kimmo Sasi /kok	Annika Lapintie /vas
vpj.	Arja Alho /sd	Henrik Lax /r
jäs.	Leena Harkimo /kok	Reino Ojala /sd
	Hannu Hoskonen /kesk	Klaus Pentti /kesk
	Roger Jansson /r	Simo Rundgren /kesk
	Irina Krohn /vihr	Arto Satonen /kok
	Miapetra Kumpula /sd	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Wallin
valiokuntaneuvos Sami Manninen.